

Pr Riina Solman
rahvastikuminister
Siseministeerium
info@siseministeerium.ee

Teie: 26.11.2020, nr 1-6/2218-1
Kuupäev digitaallkirjas nr 1-8/2/20/45

Arvamus perehüvitiste seaduse muutmise ning perehüvitiste seaduse muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse muutmise seaduse eelnõule

Lp Riina Solman

MTÜ Lastekaitse Liit tänab võimaluse eest esitada Siseministeeriumile arvamus perehüvitiste seaduse muutmise ning perehüvitiste seaduse muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse muutmise seaduse osas. MTÜ Lastekaitse Liit nõustub eelnõuga kavandatavate muudatustega, kuid juhib eelnõu koostajate tähelepanu erakorralisele ajale ning muutuvatele oludele, st et ei lisanduks käesolevale pikale seaduse pealkirjale lähiajal lisandina veel üks “muutmise seadus“.

Uuringute kohaselt on **rahvastikutaaste seisukohalt soovitatav töö- ja pereelu ühitamise kasvavalt teaduslik, tõenduspõhine ning põhiküsimustes poliitiliste jõudude ja ühiskonna üksmeelele tuginev arendamine**¹. Aastal 2015 koostatud ÜRO Lapse õiguste konventsiooni täiendavas aruandes (Eesti valitsusväliste organisatsioonide täiendused, kommentaarid ja ettepanekud) rõhutati, et vaja on ühtlustada peretoetuste süsteemi, suurendada selle paindlikkust lapsevanemate töö- ja pereelu ühitamise võimaluste parandamiseks, ning tõhustada üksikvanemaga perede toetussüsteemi². Antud küsimuse lahendamise vajalikkusele juhtis tähelepanu ka ÜRO Lapse Õiguste Komitee 2017. aastal tehtud lõppjäreldestes Eesti teise kuni neljanda perioodilise aruande kohta³.

MTÜ Lastekaitse Liit rõhutas nii oma rahvastikuministrile esitatud arvamuses perehüvitiste seaduse muutmise ning perehüvitiste seaduse muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõule (mai 2020, kiri nr 1-8/2/20/13) kui ka oma Riigikogu kultuurikomisjonile esitatud arvamuses abipolitseiniku seaduse ja teiste seaduste muutmise seaduse (COVID-19 haigust põhjustava viiruse SARS-Cov-2 levikuga seotud meetmed)“ eelnõule 170 SE (märts 2020, kiri 1-8/2/20/8), et **nii eriolukorras kui ka sellele järgneval perioodil on vaja kindlustada lastele ja lastega peredele suunatud teenuste jätkusuutlikkus, ning lapse õiguste igakülgne tagamine**. Ühtlasi rõhutades, et laste ja perede olukord sõltub palju sellest, kuidas nad keerulisel ajaperioodil ja sellele järgnevalt selle mõjudega hakkama saavad. Tuleb arvestada, et eriolukorra mõjud avalduvad veel pikalt pärast eriolukorra ja ka pandeemia lõppemist tervikuna. Tuleviku perspektiivi arvesse võttes on

¹ Vaata täiendavalt: Eesti sündimuseareng ja sündimuse mõjutamise võimalused, 2014

² ÜRO lapse õiguste konventsiooni täiendav aruanne. (2015) MTÜ Lastekaitse Liit, Tallinn. Arvutivõrgus kättesaadav: www.lastekaitseliit.ee/wp-content/uploads/2016/02/ÜRO-LAPSE-ÕIGUSTE-KONVENTSIOONI-TÄIENDAV-ARUANNE.pdf

³ Lõppjäreldestes Eesti teise kuni neljanda perioodilise aruande kohta (2017). ÜRO Lapse Õiguste Komitee, Genf. Arvutivõrgus kättesaadav eestikeelsena: <http://www.sm.ee/et/lapse-õigused-ja-heaolu-0>

murettegev ja vajab riigi kõrgendatud tähelepanu: vähemate majanduslike võimalustega perede (töötuse lisandumisega arv hüppeliselt kasvab) toimetulek; pere- ja lähisuhtevägivalla ja sõltuvusainete kasutamise suurenemine; vanemate psüühiliste probleemide lisandumine ja kurnatus; paarisuhte probleemide lisandumine ning hooldusõiguslike ja suhtlemiskorda puudutavate vaidluste süvenemine ja suurenemine. **Kui peresid õigeaegselt ja piisavalt ei toetata, suureneb koormus lastekaitseüsteemile ja võib muuhulgas kasvada ka asendushooldusel viibivate laste arv.**

Iga inimene on väärtuslik. Eesti väikesearvulise, vananeva ja väheneva inimvara tingimustes peaks kõigil elanikel olema võimalus osaleda haridus-, ühiskonna- ja majanduselusel. Selleks on **vajalik ennetada olukordi, mis vähendavad iseseisvat toimetulekuvõimet, põhjustavad toimetulekuraskusi, süvendavad sotsiaalset ebavõrdsust ja ebavõrdset kohtlemist ning tekitavad tõrjutust ja kõrvalejätust.** Vajalik on toetada inimesi, kes ühel või teisel eluetapil kas juba on sattunud või kellel on risk sattuda olukorda, kus nad õppimiseks, töötamiseks ja muul moel ühiskonnaelus osalemiseks tuge vajavad. Mida paremini suudetakse ennustada riske ning mida varasemad on sekkumised, seda iseseisvamalt ja väärikamalt inimene elada saab.

Eelnevast tulenevalt toetab Lastekaitse Liit käesolevat eelnõu, mille eesmärgiks on vältida laste saamise edasi lükkamist töötusest tingitud väiksema vanemahüvitise tõttu ning tagada koroonakriisi tõttu töö kaotanud vanemahüvitise saajate parem toimetulek, esitades alljärgnevad eelnõust lähtuvad tähelepanekud:

- 1) On positiivne, et eelnõu seletuskirjas on kasutatud illustreerivaid näiteid ja värsket statistikat. Seletuskirjades, kus kirjeldatakse puhkuse/hüvitiste skeeme, on näidete laialdasem kasutamine suurema õigusselguse tagamiseks vägagi teretulnud.
- 2) Lastekaitse Liit avaldab heameelt, et eelnõu puudutab ka eriti haavatavat sihtgruppi nagu lapsevanemad, kes olid 2020. aasta märtsis välja kuulutatud eriolukorra ajal tööandja juurest palgata puhkusel ja kellele maksis riik sellel perioodil erivajadusega lapse vanema toetust. Samas tasub just siin vaadata eelnõu üle perspektiivitunnetusega, kuna oleme hetkel pandeemia teises laines. Kas siin ei tuleks ajamõõdet laiendada? Vältimaks hilisemat seaduse täiendavat muutmist, nagu osundatud eespool.
- 3) Sündide statistika näitab, et 2008. aasta majandussurutise järjel vähenes oluliselt esimeste laste sündide arv. Ka seletuskirjas märgitakse, et esimeste sündide arv väheneb. Samas on seletuskirjas rõhutatud, et riigi kestlikkuse jaoks on oluline, et regulatsioonid toetaks peresid ja sündimust ka majanduslikult keerulisel ajal. MTÜ Lastekaitse Liit rõhutab jätkuvalt, et riigil on laiemas pildis vaja leida parimad teaduspõhised rahvastikupoliitilised lahendused, pidades rahvastikukriisi lahendamise seisukohalt vajalikuks universaalset lähenemist, st toetada tuleb kõigi laste sündi ja kasvamist - alates esimesest lapsest.
- 4) Positiivsena saab kindlasti välja tuua järeelhindamise, mis võiks olla eeskujuks ka teiste eelnõude koostamise puhul.
- 5) Kindlasti on vajalik käesoleva eelnõuga tehtavate muudatuste laiem kommunikeerimine (sh vene keeles), et oleks garanteeritud muudatuste ühetaoline mõistmine ja sihtgrupi õiguste suurem tagatus.

Käesoleva eelnõu eesmärkide valguses juhib MTÜ Lastekaitse Liit perepoliitka seisukohalt rahvastikuminiistri tähelepanu jätkuvalt järgmistele asjaoludele:

Eestis on viimasel kümnendil tihti räägitud vajadusest tõsta sündivust. Samas ainult sündivuse kasvust ei piisa – vaja on tagada, et igal lapsel oleksid ka piisavad võimalused kasvada toimetulevaks täiskasvanuks, sest inimeste sh laste heaolu sõltub muuhulgas sellest kuidas on tagatud nende sotsiaalsed põhiõigused. **Eesti regionaalne ebavõrdsus ja selle süvenemine on jätkuvalt suureks väljakutseks**⁴. Lastega leibkondade heaolu ja toimetulek sõltub suurel määral leibkonna tüübist ja elamispiirkonnast. Piirkonniti erines 2018 lastega leibkondade ekvivalentnetosissetulek ligi kaks korda, suhtelise vaesuse määr kolm korda⁵. Nii absoluutne kui suhteline vaesus ohustavad Eestis enam naisi, puudega inimesi ja töötuid, suurim on seejuures just töötute vaesusrisk (vastavalt 16,4% ja 52,6% 2018. aastal). **Rahvastiku kahanemise kompenseerimiseks peab Eestis tööjõus osalemise määr tõusma Euroopa Liidu tipptasemele. Samas on aastal 2020 Eestis tööjõus osalemine ja hõive hoopis langenud Euroopa Liidus enim**⁶. Jätkuvalt avaldub Eestis naiste ja meeste ebavõrdsus tööturul nii naiste ja meeste hõivenäitajates, hõivatuses tegevus- ja ametialati kui ka töötasus. Eesti naiste tööhõive määr on madalam kui meestel – 2019. aastal vastavalt 76,2% ja 83%. Sooline hõivelõhe osutab probleemile, et osa naiste tööjõu potentsiaalset ja kvalifikatsioonist jääb tööturul kasutamata. Naiste palgad on meestega võrreldes jätkuvalt keskmiselt oluliselt madalamad. Vaatamata viimastel aastatel aset leidnud kahanemisele oli sooline palgalõhe Eestis 2019. aastal endiselt 17,1% ning võrdluses teiste EL liikmesriikidega suurim. **Naiste ja meeste ebavõrdsus tööturul süvendab naiste ebavõrdsust ja majanduslikku sõltuvust ka teistes eluvaldkondades, samuti pikemas perspektiivis (nt pensionieas).**

Statistika ja erinevad uuringud osundavad ebavõrdsusele tervises, erinevustele mh teenuste, tugispetsialistide (ka lastekaitsetöötajate ebapiisavus on suureks probleemiks), huvihariduse jpm kättesaadavusel⁷. Samas esineb ebavõrdsus näiteks ka kaugtöö tegemise võimalikkuses. Sotsiaalministeeriumi tellimisel viis Turu-Uuringute AS aprillis 2020 läbi küsitluse⁸, mille kohaselt näiteks kaugtöö tegemise võimalus oli suurem eesti keeltkõnelevate lapsevanemate seas (42%) võrreldes vene keelt kõnelevate lapsevanematega (20%). **Piirkonniti oli kaugtöö tegemine vähem levinud Kirde-Eestis (Ida-Virumaal, 19% lapsevanematest) ning kõige rohkem levinud Põhja-Eestis (Harjumaal, 43% lapsevanematest). Suuremad võimalused on kaugtöö tegemiseks avaliku sektori töötajatel (60%), erasektori töötajatest tunnistas seda vaid 30%.**

Paraku ka Riigikontroll rõhutab oma 2020 novembris avaldatud aastaaruandes parlamendile „Esmatähtsate avalike teenuste tulevik“⁹, et **kogu Eesti väljaspool Harju- ja Tartumaad on**

⁴Kattai, K., Lääne, S., Noorkõiv, R., Sepp, V., Sootla, G., Lõhmus, M. (2019) Peamised väljakutsed ja poliitikasoovitused kohaliku omavalitsuse ja regionaaltasandi arengus. Analüüsi lõpparuanne. Tallinna Ülikool. Arvutivõrgus kättesaadav:

https://www.riigikogu.ee/wpcms/wp-content/uploads/2014/11/L%C3%B5ppraport_V%C3%A4ljakutsed-ja-soovitused-KOV-ja-regionaalarengus_31.01.2019.pdf

⁵Tartu maakonna suhtelise vaesuse määr (11,3%), Valga maakonnas elas suhtelises vaesuses 39,1% lastest, Põlva (30,3%) ja Võru maakonnas (29,3%). Vaata lähemalt: Raid, K. Lastega perede toimetulek ja heaolu (2018)Kogumikus: Eesti piirkondlik areng 2018. Statistikaamet. Arvutivõrgus kättesaadav: https://www.stat.ee/valjaanne-2018_eeesti-piirkondlik-areng-2018

⁶Ibid 6.

⁷Puudega lastega perede toimetuleku ja vajaduste uuring 2017. Arvutivõrgus kättesaadav: <https://www.epikoda.ee/puudega-lastega-perede-toimetuleku-ja-vajaduste-uuring-2017/>; aga ka <https://novaator.err.ee/603403/oigus-huviringides-osaleda-ei-ole-koigile-eeesti-lastete-vordselt-tagatud> ja https://www.just.ee/sites/www.just.ee/files/miinumumelatis_lopparuanne.pdf

⁸ Vaata lähemalt: https://www.sm.ee/sites/default/files/content-editors/Uudised_pressiinfo/koroona_lapsevanemad_aprill2020.pdf

⁹ Arvutivõrgus leitav:

<https://www.riigikontroll.ee/Riigikontrollipublikatsioonid/Riigikontrolliaastaaruanneparlamendile/tabid/110/lang>

ääremaa. Ääremaa all on siin silmas peetud piirkonda, kus korraga on ohus mitmete esmateenuste pakkumine. Maakonniti ja ametirühmade kaupa ei ole pilt päris ühesugune, kuid üldistatult võib väita, et **esmatähtsate teenuste kestlik pakkumine on küsimärgi all kõikjal peale nende kahe maakonna.** Põhjuseks on suur pensionieelikute osakaal korraga mitmes ametirühmas ja ühtlasi kehvad lood järelkasvuga

Sealjuures iseloomustab Eesti sotsiaalkaitstesüsteemi teiste riikidega võrreldes väike **sotsiaalkaitsekulude osatähtsus SKP-st ja rahaliste hüvitiste domineerimine teenuste üle.** Näiteks oli 2017. aastal Eesti sotsiaalkaitsehüvitistele tehtud kulude osakaal SKP-s kokku 15,9%, rahalised hüvitised moodustasid SKP-st 10,9% ja mitterahalised hüvitised vaid 4,9%¹⁰.

COVID-19 pandeemia sotsiaal-majanduslikud tagajärjed on erineva spetsialiseerumise tõttu sektorite ja piirkondade lõikes tõenäoliselt erinevad. Sellega kaasneb oht, et riigisisised erinevused Eestis veelgi suurenevad. Selleks, et vanemad saaksid igas Eestimaa linnas ja vallas kindlustunnet kaotamata lapsi oma perre planeerida ja pühenduda laste kasvatamisele ning tegeleda samas ka tõise eneseteostusega, on vaja lisaks käesoleva eelnõuga planeeritavatele muudatustele - vähendada regionaalset ebavõrdsust, toetada erinevates piirkondades osutatavate teenuste kvaliteedi ja mitmekesisuse suurendamist. Tõhustada tervise, sotsiaal- ja haridusvaldkonna järjepidevat koostööd kindlustamaks lastele ja lastega peredele vajalike tugiteenuste kättesaadavus ja kvaliteet olenemata pere elukohast. Üleriigilise planeeringu „Eesti 2030+“ kohaselt on elamisvõimalused vaja tagada Eesti igas asustatud paigas. Seega on suuremat tähelepanu vaja pöörata perede mittemateriaalsetele teenustele: **laste päevahoid eri vanuses lastele, nõustamise vormide kättesaadavus, vanemahariduse võimalused.** Lapse heaolu ja pere toetamise seisukohalt on oluline, et meetmed/teenused lähtuvad lapse vajadusest ja toetavad peresuhteid ning on õigeaegsed, tulemuslikud ja pikaajase positiivse mõjuga. ÜRO lapse õiguste konventsiooni artikli 18 kohaselt peavad konventsioonis toodud õiguste tagamiseks ja edendamiseks osalisriigid osutama vanematele ja seaduslikele hooldajatele kasvatuskohustuste täitmisel asjakohast abi ja kindlustavad lastele mõeldud hooldusasutuste, -institutsioonide ja -teenistuste arengut. Ka peretoetuste, teenuste ja vanemapuhkuste roheline raamatu (2015) kohaselt ei piisa sündimuse suurendamiseks üksikmeetmetest; muu maailma kogemuse ja analüüside kohaselt on perepoliitika valdkonnas sündimusele positiivne mõju töö- ja pereelu ühitamist soodustavatel meetmetel – vanemapuhkuste süsteemi piisaval paindlikkusel ja isade suuremal kaasatusel laste eest hoolitsemisesse, ning taskukohase lapsehoiuteenuse kättesaadavusel¹¹. **Laste heaolule kui poliitika teemale tuleb läheneda komplekselt, kuna lapse heaolu moodustub ühiskonna toimimise eritasandite kontekstis.**

Eesti kuulub rahvastiku kasvu ja struktuuri poolest kõige problemaatilisemate Euroopa riikide rühma. MTÜ Lastekaitse Liit rõhutab jätkuvalt, et ka **sündimuse suurendamise puhul on vaja terviklikku lähenemist**, kuna lastesaamist mõjutavad valdkonnad, nagu lastehoid, tulevaste emade ja isade toetamine, töö- ja pereelu ühildamine, regionaalne areng, elukeskkond. Rahvastiku kriisi lahendamiseks peab tähelepanu pöörama kõigile aspektidele - sündimusele,

---

<uage/et-EE/Default.aspx>

¹⁰ Info edastatud Heaolu arengukava 2023-2030 koostamisele eelnevalt Heaolu arengukava juhtgrupile, mille liige on ka MTÜ Lastekaitse Liit.

¹¹ Sama kinnitab EAPN (European Anti-Poverty Network) iseseisva ekspertgrupi poolt avaldati 2013 aastal raport *Investing in children: breaking the cycle of disadvantages*, mis käsitleb eelnimetatud Euroopa Komisjoni soovitude *Investeerides lastesse aitame neil välja rabeleda ebasoodsate olude ringist* analüüsi, mille kohaselt on Eestil: 1) vaja muuta sotsiaaltoetuste süsteem efektiivsemaks ja peretoetuste süsteem harmoniseerida ning muuta paindlikumaks, et parandada võimalusi pere- ja tööelu ühildamiseks; 2) rakendamaks paremini lapse – ja perepoliitikat, vaja suurendada efektiivsemat järelvalvet KOV'ides; 3) perede tugiteenuste arendamiseks vaja välja töötada veelgi spetsiifilisemad meetmed, uuesti määratleda riigi ja kohaliku omavalitsuste kohustused ja reorganiseerida rahastussüsteem, et parandada nende teenuste kvaliteeti ja kättesaadavust, mis peavad olema tagatud seaduse kohaselt. Eelnimetatud soovitusi on väga oluline arvestada ka tööealiste inimeste ja sellega seotud laste väljarände vähendamise saavutamiseks.

tervishoiule, suremuse vähendamisele ja rände.

COVID-19 ja eriolukord mõjutab ning mõjutab paratamatult ka edaspidi paljude laste ja perede olukorda. **Majanduskriis avaldub perede kehvemas rahalises toimetulekus ja lisandunud ebakindluses.**

a) Lapsevanemate stressitaseme tõus - Sotsiaalministeeriumi tellimusel viis Turu-Uuringute AS aprillis läbi küsitluse, mille kohaselt eriolukorrast tingitud kodust elukorraldust pidas koormavaks ja stressirohkeks rohkemal või vähemal määral ca 44% küsitluses osalenud lapsevanematest. Mida rohkem lapsi, seda rohkem stressi. Rohkem kui poolte lapsevanemate töötamist on mõjutanud lasteaialaste kodusolemine või koolilaste distantsõpe. Suurem vajadus perelepituse järele.

b) Majandusliku olukorra halvenemine peres - Eriolukord vähendas suuremal või vähemal määral pere sissetulekuid ja tõi kaasa pere majandusliku olukorra halvenemise – eelnimetatud uuringu kohaselt 42%-l osalenud peredest. Prognooside kohaselt suureneb töötuse määr 2020 aastal 9,2%-ni. Statistikaameti kohaselt oli ajavahemikus 01.03.-07.06. kõige suurem osa tööturult lahkujatest noored alla 30-aastased töötajad, neid oli lahkujate hulgas ligi kolmandik¹².

Demograafide ja sotsiaalteadlaste hinnangul ei ole tulevikus Eestis oodata ebasoodsa vanuselise koosseisu tõttu rahva arvu kasvu, vähemalt mitte loomuliku iibe (sündide ja surmade vahe) tagajärjel. Ka rahvastikupoliitika põhialused 2035¹³ kohaselt ei ole rahvastikuarengu inertsit tõttu realistlik oodata rahvastiku kasvu praeguse dokumendi toimeperioodil. Poliitikameetmete abil on aga võimalik rahvastiku vähenemise mõju leevendada ja luua eeldused rahvaarvu stabiliseerumiseks või mõõdukaks suurenemiseks pikemas tulevikuvaates. Oluline sündimuse mõjutaja on perede majanduslik toimetulek ja seda kujundav perepoliitika. Samas Eesti eripära on väike rahvaarv - peame muretsema lisaks rahvastikule ka turgude - teenuste, koolide, haiglate - vähenemise pärast. Seega on **nii perepoliitika kui ka muude poliitikate kujundamisel väga oluline teha teaduspõhiselt õigeid ja kompleksseid samme**, kuna neil on pikaajaline mõju. Poliitikate edukat kujundamist ja rakendamist piirab sageli aga inimeste vähenenud teadlikkus, ressursside puudus, efektiivsete lahenduste komplekssus ning kõige lõpuks suur risk, et poliitika ei saavuta planeeritud eesmärki, sest edukad lahendused sõltuvad liiga paljude tegurite koosmõjust¹⁴.

Rahvastikupoliitika põhialused 2035 rõhutab ühe olulise rahvastikupoliitika põhimõttena konsensust, st rahvastikupoliitika järjepidevus eeldab erakondadeülest eesmärgipüstistust ning poliitilist kokkulepet panustatavate ressursside ulatuse kohta. MTÜ Lastekaitse Liit rõhutab, et **vaja on leida parimad teaduspõhised rahvastikupoliitilised lahendused, pidades rahvastikukriisi lahendamise seisukohalt vajalikuks universaalset lähenemist, st toetada tuleb kõigi laste sündi ja kasvamist - alates esimesest lapsest.**

Universaalne lähenemine¹⁵ on lisaks lapse parimate huvide kontseptsioonile tuginevalt vajalik ka seetõttu, et sündimuse kõige suurem probleem on Eestis esimesed lapsed¹⁶. Enne räägiti, et

¹² Loe täiendavalt: <https://blog.stat.ee/2020/06/16/too-kaotavad-sagedamini-noored-ja-lihttoolised/>

¹³ Arvutivõrgust leitav: <https://www.riigikogu.ee/wpcms/wp-content/uploads/2018/03/Rahvastikupoliitika-pohialused-2035-PDF-680-kB.pdf>

¹⁴ Lassila, J., Valkonen, T. (2008). Uncertain demographics and pension policy. – Revue économique, vol 59, no 5, pp 913–926.

¹⁵ Tõendus põhine – 20. sajandi beebibuumi õppetunnid. Loe täiendavalt ibid 11.

¹⁶ Loe täiendavalt: A. Puur, H. Vseviiov (2019) Eesti sündimusareng ja perepoliitika võimalused. Akadeemia (3, 2019).

Arvutivõrgus leitav: <https://www.tlu.ee/sites/default/files/Instituudid/%C3%9CTI/EDK/PDF%20failid/Akadeemia%20nr3%202019.PDF>; Gortfelder, M. (2019) Kriisi mõju sündimusele. Arvutivõrgus leitav: https://demograafia30.weebly.com/blog_25.html ja MARE AINSAAR: Sündimuse kõige suurem probleem on

esimesed lapsed sünnivad ikka ja alles järgmistega on probleeme, siis nüüd on aga vastupidi, aastast 2010. edasi on paremini läinud just teiste ja kolmandate lastega – tõdes Tartu Ülikooli Ühiskonnateaduste instituudi sotsioloogia ja sotsiaalpoliitika vanemteadur Mare Ainsaar Riigikogus olulise tähtsusega riikliku küsimuse "Esimese lapse sünd on ohus?" arutelul juba 2018 aastal¹⁷. Esimese lapse sünnitajate arvu vähenemine on kasvutrendis, mitte ainult Eestis vaid ka Põhjamaades. Soome, Norra ja Island kogemas ajaloo madalamaid perioodsündimusnäitajaid (eelmisel aastal Soomes 1.40, Norras 1.55 ning Islandil 1.75), kuid langus on toimunud ka Rootsis. Gunnar Anderssoni ja tema kolleegide analüüs näitab, et sündimuslangus on seotud esimeste sündide „ära jäämisega“ ja see trend ilmneb tugevamalt alla 30-aastaste seas. **Viimase aja perioodsündimuse langus aga peegeldabki nooremate, esmajoonel 1980.-90. aastatel ilmale sündinud, põlvkondade teistsugust käitumist, kelle motivatsioonidest ja hirmudest me aga ei Põhjamaades ega Eestis täpsemalt midagi ei tea.**

Lisaks näitas eelmine majanduskriis, et esmasündide arv majanduskriisi ajal vähenes. Esimest last saavad inimesed keskmiselt nooremad kui teist ja enam last saavad inimesed. Kuna noorte täiskasvanute seas on palgad madalamad, tööpuudus (ka majanduskasvu ajal) suurem ning töökarjäär heitlikuma iseloomuga, siis on ka protsentuaalselt vähem neid, kes vanemahüvitisega paremat sissetulekuallikat endale lubada saaksid. Nii on noortel inimestel majanduslikult targem lapsesaamisest hoiduda (seda edasi lükata) ning mõttekam otsida tööd näiteks kõrgema palgaga lähivälismaal, nagu see mäletatavasti Eestiski majandussurutise ajal toimus.

Eestil on olemas väärtuslik ressurss - inimesed tahavad lapsi. Paraku aga on nooremate inimeste puhul soovitud laste arv vähenemas. Nii TÜ ja TLÜ teadlased rõhutavad, et **tuleb leida lahendusi, mis aitaksid tagasi hoida lastetute ja ühelapseliste perede osakaalu suurenemist.**

Eesmärgiks peaks olema:

- 1) Lõhe vähendamine tegeliku ja soovitud laste arvu vahel esimest teisele lähendades;
- 2) Vaja, et eri poliitvaldkondade (nt tööturu-, eluaseme-, hoolekande-, ja hariduspoliitikas) tehtav töö toetaks rahvastikupoliitika sihtide saavutamist;
- 3) Järjepidev rahvastikuuuringute tegemine;
- 4) Perede vajaduste ja eelistuste mitmekesisuste arvestamine (a´la kõrgharitud, üksikemad);
- 5) Ühiskond peab tähtsustama mitte ainult sündivate laste arvu, vaid ka pere loomist ja laste kasvatamist toetava keskkonna arendamist ning elukvaliteeti;
- 6) Ressursside suurem eraldamine valdkonnale – st ei ole kulu vaid investering tulevikku.

Muuhulgas on vajalik pöörata tähelepanu sellele rühmale, kus on soovitud ja tegeliku laste arvu lahknevus keskmisest suurem; analüüsida noorte inimeste hoiakuid ja arvamusi, mis aitaks muutustest paremini aru saada; pöörata suurem rõhk lõimumisele; arendada poliitikameetmeid, mis aitaksid laste kasvatamist ja töötamist ühitada: kõigile kättesaadav lapsehoiuteenus, piisavat asendussissetulekut pakkuv vanemapuhkuse süsteem. + soorollide sümmeetrilisust soosivad hoiakud ja praktikad; lisaks otseste rahaliste toetuste kõrval pakkuda ka laste arengut ja heaolu parandavaid teenuseid.

---

esimesed lapsed, mitte kolmandad ja <http://www.pealinn.ee/newset/mare-ainsaar-sundimuse-koige-suurem-probleem-on-esimesed-lapsed-n222303>

¹⁷ A.Puur, H.Vseviiov (2019) Eesti sündimusareng ja perepoliitika võimalused. Akadeemia (3, 2019).

MTÜ Lastekaitse Liit toetab käesolevat eelnõu, aga peab ÜRO lapse õiguste konventsiooni üldprintsiipidele tuginedes oluliseks **kõikide lastega perede toetamist**. On ju **rahvastikupoliitika oluliseks põhimõtteks inimeste väärtustamine ja kõigile lastele turvalise ning nende võimete avaldumist soodustava kasvukeskkonna loomine**.

Igakülgsel koostööle lootma jäädes ning edaspidi jätkuvalt valmis protsessi panustama.

Lugupidamisega

/allkirjastatud digitaalselt/

Varje Ojala

MTÜ Lastekaitse Liit juhatuse liige

Pr Siret Kotka
Riigikogu sotsiaalkomisjon
sotsiaalkomisjon@riigikogu.ee

Teie: 15.04.2021 nr -1/14-300/4
Kuupäev digitaalallkirjas nr 1-8-2/21/28

Arvamus perehüvitiste seaduse ja töölepingu seaduse muutmise seaduse eelnõule 300 SE

Lp Siret Kotka

MTÜ Lastekaitse Liit tänab Riigikogu sotsiaalkomisjoni võimaluse eest esitada arvamus perehüvitiste seaduse ja töölepingu seaduse muutmise seaduse eelnõule 300 SE. Lastekaitse Liit esitas novembris 2020 oma seisukohad Siseministeeriumile - eelnõu esimesele versioonile¹, ning jääb eelnimetatud arvamuses (lisatud) esitatud seisukohtade juurde. Ühtlasi toetab Lastekaitse Liit täiendavaid muudatusi, mis puudutavad perehüvitiste maksmist lapse surnult sündimise korral, 16-19-aastastele peretoetuste maksmist kooliaasta alguses seoses õpingute jätkamisega ja töölepinguseaduse muutmisega, et reguleerida isapuhkuse kasutamine olukorras, kus laps sünnib surnult.

MTÜ Lastekaitse Liit rõhutas nii oma rahvastikuministrile esitatud arvamuses perehüvitiste seaduse muutmise ning perehüvitiste seaduse muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõule (mai 2020, kiri nr 1-8/2/20/13 ja detsember 2020, kiri nr 1-8/2/20/45) kui ka oma Riigikogu kultuurikomisjonile esitatud arvamuses abipolitseiniku seaduse ja teiste seaduste muutmise seaduse (COVID-19 haigust põhjustava viiruse SARS-Cov-2 levikuga seotud meetmed)² eelnõule 170 SE (märts 2020, kiri 1-8/2/20/8), et **nii eriolukorras kui ka sellele järgneval perioodil on vaja kindlustada lastele ja lastega peredele suunatud teenuste jätkusuutlikkus, ning lapse õiguste igakülgne tagamine**. Ühtlasi rõhutades, et laste ja perede olukord ja heaolu sõltub palju sellest, kuidas nad keerulisel ajaperioodil ja sellele järgnevalt selle mõjudega hakkama saavad.

Uuringute kohaselt on **rahvastikutaaste seisukohalt soovitatav töö- ja pereelu ühitamise kasvavalt teaduslik, tõenduspõhine ning põhiküsimustes poliitiliste jõudude ja ühiskonna üksmeelele tuginev arendamine**². Aastal 2015 koostatud ÜRO Lapse õiguste konventsiooni täiendavas aruandes (Eesti valitsusväliste organisatsioonide täiendused, kommentaarid ja ettepanekud) rõhutati, et vaja on ühtlustada peretoetuste süsteemi, suurendada selle paindlikkust lapsevanemate töö- ja pereelu ühitamise võimaluste

1 Arvamus perehüvitiste seaduse muutmise ning perehüvitiste seaduse muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõule. MTÜ Lastekaitse Liit kiri nr nr 1-8/2/20/45.

2 Vaata täiendavalt: Eesti sündimusareng ja sündimuse mõjutamise võimalused, 2014

parandamiseks, ning tõhustada üksikvanemaga perede toetussüsteemi³. Antud küsimuse lahendamise vajalikkusele juhtis tähelepanu ka ÜRO Lapse Õiguste Komitee 2017. aastal tehtud lõppjäreldustes Eesti teise kuni neljanda perioodilise aruande kohta⁴.

On tervitatav, et riik planeerib tulevikus täiendavalt toetada ka vanemaid, kelle laps surnib surnult. Tegu on haavatava sihtgrupiga, kes vajab mitmekülgset tuge. Eelnõu seletuskirjas on nenditud, et on oluline anda nendele lapsevanematele turvatunne, et riik hoolib ja toetab ka rahaliselt selles emotsionaalselt keerulises olukorras. **Lastekaitse Liit on seisukohal, et on oluline, et riigi hool ja toetus ei väljenduks sellele sihtgrupile ainult rahalise toetusena, vaid laiemas spektris.** Näitena tervikliku lähenemise puudumisest saab välja tuua seoses rahvastikuminiistri poolt esitatud nimeseaduse eelnõuga (18.06.2019 nr 1-6/1849-1), milles üllatuslikult ei olnud enam vastupidiselt kehtiva nimeseaduse §-le 9 võimalust anda surnult sündinud lapsele perekonnanimi ja panna vanema(te) soovil ka eesnimi. Vastavalt MTÜ Vaikuse lapsed⁵ (põhikirjaline eesmärk on vanemate toetamine seoses laste enneaegse surmaga (sh surnult sündinud lapsed)), kodulehel toodud infole: „*Saavad vanemad soovi korral lasta surmateatise peale märkida lapse nime. Samuti saavad vanemad soovi korral jäädvustada lapse nime tema hauakivil. Paraku ei kajastu lapse nimi rahvastikuregistri andmebaasis. Paljud üsasiseselt lapse kaotanud vanemad on lapsele nime pannud ning on seda edaspidi oma leinateel väga tähtsaks sammuks pidanud*“. Kuna eelnõus ei olnud piisavalt põhjendatud antud sätte kaotamine, tegi Lastekaitse Liit tol korral ettepaneku analoogse sätte lisamiseks ka kõnealusesse eelnõusse. **Terviklikku lähenemist toetaks kindlasti ka surnultsündide kandmine rahvastikuregistrisse ning sotsiaalkaitse infosüsteemi ja tervishoiu infosüsteemi andmevahetuse arendamine, et tagada proaktiivne toetuse pakkumine ka surnult sündinud laste puhul.**

Heameelt teeb ka muudatus, mis on oodanud oma aega aastaid – st peretoetuste maksmise jätkamine õppeaasta alguses 16-19-aastastele lastele seoses õppima asumisega. **Kõik sammud, mis on suunatud ebavajaliku aja- ja inimressursi kasutamise (sh IT-süsteemide üheldumisest või arenduste puudumistest tingituna) vähendamisele, annavad peredele samuti indikatsiooni, et riik hoolib.**

Sarnaselt novembris 2020 Siseministeriumile esitatud arvamusele, rõhutab Lastekaitse Liit ka nüüd, et **vaja on käesoleva eelnõuga tehtavate muudatuste laiem kommunikeerimine (sh vene keeles), et oleks garanteeritud muudatuste ühetaoline mõistmine ja sihtgrupi õiguste suurem tagatus.**

Iga inimene on väärtuslik. Eesti väikesearvulise, vananeva ja väheneva inimvara tingimustes peaks kõigil elanikel olema võimalus osaleda haridus-, ühiskonna- ja majanduselusel. Selleks

3 ÜRO lapse õiguste konventsiooni täiendav aruanne. (2015) MTÜ Lastekaitse Liit, Tallinn. Arvutivõrgus kättesaadav: www.lastekaitseliit.ee/wp-content/uploads/2016/02/ÜRO-LAPSE-ÕIGUSTE-KONVENTSIOONI-TÄIENDAV-ARUANNE.pdf

4 Lõppjäreldused Eesti teise kuni neljanda perioodilise aruande kohta (2017). ÜRO Lapse Õiguste Komitee, Genf. Arvutivõrgus kättesaadav eestikeelsena: <http://www.sm.ee/et/lapse-õigused-ja-heaolu-0>

5 Vt lähemalt: <http://www.vaiksed.ee/>

on vajalik ennetada olukordi, mis vähendavad iseseisvat toimetulekuvõimet, põhjustavad toimetulekuraskusi, süvendavad sotsiaalset ebavõrdsust ja ebavõrdset kohtlemist ning tekitavad tõrjutust ja kõrvalejäetust. Vajalik on toetada inimesi, kes ühel või teisel eluetapil kas juba on sattunud või kellel on risk sattuda olukorda, kus nad õppimiseks, töötamiseks ja muul moel ühiskonnaelus osalemiseks tuge vajavad. Mida paremini suudetakse ennustada riske ning mida varasemad on sekkumised, seda iseseisvamalt ja väärikumalt inimene elada saab.

Lastekaitse Liit palub sotsiaalkomisjonil tutvuda ka käesolevale arvamusele lisatud rahvastikuministrile 2020 esitatud arvamusega, kuna see sisaldab tähelepanekuid ja ettepanekuid pere- ja rahvastikupoliitika tervikuna. Rahvastikupoliitika põhialused 2035 rõhutab ühe olulise rahvastikupoliitika põhimõttena konsensus, st rahvastikupoliitika järjepidevus eeldab erakondadeülest eesmärgipüstistust ning poliitilist kokkulepet panustatavate ressursside ulatuse kohta. MTÜ Lastekaitse Liit rõhutab, et vaja on leida parimad teaduspõhised rahvastikupoliitilised lahendused, pidades rahvastikukriisi lahendamise seisukohalt vajalikuks universaalset lähenemist, st toetada tuleb kõigi laste sündi ja kasvamist - alates esimesest lapsest.

Loodame igakülgsel koostööl ning oleme valmis edaspidi jätkuvalt protsessi panustama.

Lugupidamisega
/allkirjastatud digitaalselt/
Varje Ojala
MTÜ Lastekaitse Liit juhatuse liige

Helika Saar
helika.saar@lastekaitseliit.ee